

Dr hab. Adam Makowski, prof. US
71-210 Szczecin
ul. Żołnierska 51/2
adam.makowski@univ.szczecin.pl

Szczecin, 10 stycznia 2015 r.

Ocena dorobku naukowego dr. Ryszarda Techmana

W związku z wnioskiem o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego

1. Sylwetka naukowa dr. Ryszarda Techmana

Dr Ryszard Techman urodził się w 1955. można więc śmiało zaliczyć go do grona doświadczonych historyków średniego pokolenia. Ukończył studia historyczne na Uniwersytecie Gdańskim w 1979 r. Przez całe życie związany był zawodowo z archiwistyką, najpierw przez 20 lat pracując w Archiwum Państwowym w Szczecinie, następnie, przez kolejnych 15 lat kierując centralnym Archiwum Straży Granicznej z siedzibą w Szczecinie.

W grudniu 2000 roku Ryszard Techman doktoryzował się na Uniwersytecie Szczecińskim na podstawie rozprawy „Armia radziecka w gospodarce morskiej Pomorza Zachodniego w latach 1945-1956”. Promotorem jego pracy był prof. Edward Włodarczyk, a recenzentami prof. prof. Józef Stanielewicz i Zbigniew Machaliński. Praca została opublikowana pod tym samym tytułem w roku 2003.

Dotychczasowy dorobek Habilitanta w wymiarze ilościowym można uznać za imponujący. Na liście publikacji znajduje się blisko 200 pozycji, z czego ponad 100 ukazało się w okresie po uzyskaniu stopnia doktora. Zainteresowania naukowe Ryszarda Techmana od początku kariery naukowej były wyraźnie sprofilowane i nadal koncentrują się wokół kilku obszarów badawczych. Składają się na nie różne aspekty problematyki morskiej, międzynarodowy wymiar powojennych dziejów Pomorza Zachodniego oraz opracowania z zakresu archiwoznawstwa i edycji źródeł.

W pierwszym ze wspomnianych obszarów uwagę zwracają przede wszystkim opracowania dotyczące gospodarki i administracji morskiej, widać przy tym

szczególnej koncentrację autora na latach 1945-1948. Nieliczne opracowania sięgają połowy lat pięćdziesiątych, a jedynie w przypadku dwóch tekstów poświęconych szkolnictwu morskemu autor przesuwa tę cezurę na kolejne dekady.

Studiując dzieje administracji morskiej Ryszard Techman przedstawił szczegółowy obraz poszczególnych instytucji, ich struktur, rozwoju ustrojowo - organizacyjnego i przeobrażeń, działalności merytorycznej (np. Szczeciński Urząd Morski, Główny Urząd Morski, kapitanaty portów, służby hydrograficzne itd.), a także działalności całości administracji morskiej, również w ramach administracji ogólnej. Autor koncentrował się głównie na dziejach tych instytucji oraz powstawaniu i realizacji koncepcji zarządzania portami morskimi, ich powiązaniach z funkcjonowaniem miast nadmorskich oraz roli samorządów terytorialnych Gdańska, Gdyni i Szczecina wobec gospodarki portowej. Zwracał też uwagę na tworzenie od podstaw i funkcjonowanie polskiego porządku publiczno-prawnego oraz polskiej jurysdykcji administracyjnej i karnej na całym wybrzeżu.

W badaniach nad gospodarką przedmiotem zainteresowania Habilitanta są przede wszystkim miasta nadbałtyckie, ich porty, żegluga i rybołówstwo oraz rynek pracy w gospodarce morskiej. W tym zakresie dużo uwagi poświęcił obecności wojsk radzieckich w życiu gospodarczym Pomorza Zachodniego, głównie w jego morskim wymiarze. W zakresie funkcjonowania gospodarki morskiej Habilitant szczegółowo analizował polski bilans otwarcia na ziemiach przejętych w 1945 r., a w kolejnych latach rynek usług portowych na całym polskim wybrzeżu, zwracając uwagę zarówno na wielkie porty, jak i mniejsze ośrodki Wybrzeża Środkowego

Na tle tematyki morskiej widoczna jest szczególna atencja autora dla badań biograficznych. Sylwetkom ludzi morza poświęcił aż 51 tekstów, od stricte naukowych po popularne. Listę tę można uzupełnić o dalszych 12 artykułów, których bohaterami byli zagraniczni dyplomaci związani z Pomorzem Zachodnim.

Studia nad dziejami powojennymi portu szczecińskiego i – szerzej – problematyki morskiej w nowych powojennych polskich realiach prowadziły Habilitanta do podjęcia zagadnień międzynarodowych. Początkowo wiązały się one z miejscem Szczecina w polityce międzynarodowej. Podjęte badania na ten temat (ze szczególnie cennym tomem źródeł) poprowadziły autora w dwóch kierunkach.

Pierwszym i – co warte podkreślenia - całkowicie nowym w polskiej historiografii była obecność wojsk radzieckich w życiu i gospodarce Pomorza Zachodniego. Działania radzieckie u ujścia Odry wiązały ze strategicznymi celami ZSRR w polityce wobec Polski i Niemiec, a także ze względami czysto pragmatycznymi wynikającymi z polityki reparacji i demontażu mienia niemieckiego z ziem przekazanych Polsce oraz realizacji transportów reparacyjnych z własnej strefy okupacyjnej Niemiec.

Dzięki tym studiom otrzymaliśmy nowy w literaturze przedmiotu obraz zabiegów władz RP o jak najszybsze przejmowanie majątku przemysłowego z rąk radzieckich oraz ograniczenie procederu dewastacji tego majątku przez administrację wojskową. W swoich pracach autor niemal zmonopolizował badania nad przejmowaniem poszczególnych części portu szczecińskiego w latach 1945-1947, rabunkową eksploatacją rybołówstwa śródlądowego, zalewowego i morskiego przez radzieckie oddziały wojskowe i czasowym ograniczaniem polskiej suwerenności na terenach stacjonowania obcych wojsk. Szczegółowo zwracał również uwagę na destrukcyjny wpływ obecności obcych wojsk na procesy zasiedlenia i zagospodarowania północno-zachodnich rubieży Polski.

Rozważania o radzieckiej eksploatacji gospodarczej Pomorza Zachodniego oraz polskich zabiegach o ograniczenie zakresu tego procederu skutkowało podjęciem wątków związanych z kontaktami dyplomatycznymi między oboma krajami. W efekcie Habilitant – obok wcześniej podejmowanego zagadnienia miejsca Szczecina w polityce międzynarodowej - rozwinął nowy obszar naukowej eksploracji. Najpierw była nim działalność radzieckich służb konsularnych w Szczecinie, którą następnie rozszerzył o podobną aktywność służb konsularnych innych państw. Kolejne teksty poświęcał pracy brytyjskiej (zazwyczaj wspólnie z J. Tebinką), francuskiej, czechosłowackiej, kubańskiej i skandynawskich placówek konsularnych. Łącznie ze wspomnianymi wcześniej artykułami dedykowanymi poszczególnym dyplomatom grupa ta w dorobku R. Techmana obejmuje 31 pozycji bibliograficznych

Za bardzo cenny i bogaty można uznać dorobek Habilitanta w zakresie edycji źródeł. Ich opracowanie charakteryzuje się wielką starannością i szczegółowością. Prace z tego zakresu można uznać za wręcz wzorcowe. Aparat naukowy towarzyszący publikowanym dokumentom jest zawsze wszechstronny i stosowany niezwykle

skrupulatnie. Zgodnie z wcześniej omówionymi polami badawczymi autora jego prace źródłowe dotyczą problematyki morskiej i międzynarodowej Pomorza Zachodniego w pierwszych latach po II wojnie światowej, a także – w szerszym zakresie chronologicznym - działalności polskich formacji granicznych w XX wieku i wywiadu w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Udostępnione czytelnikom dokumenty ilustrują spuściznę zdeponowaną w najważniejszych archiwach polskich, rosyjskich, czeskich i brytyjskich (we współpracy z Jackiem Tebinką). Wśród ponad 40 publikacji tego typu na szczególną uwagę zasługują dwa tomy wydane przed doktoratem (poświęcone gospodarce morskiej Pomorza Zachodniego w latach 1945-1950 oraz Szczecinowi w dokumentach polskiej służby dyplomatycznej w tym samym okresie) oraz dwa kolejne z lat 2010 i 2013 (dotyczące wywiadu Straży Granicznej w okresie międzywojennym).

W ogromnym dorobku dra Techmana dominują tematy stosunkowo wąskie, traktowane bardzo szczegółowo. Brakuje wśród nich tekstów o charakterze przekrojowym, syntetycznym. Tym bardziej warta podkreślenia jest monografia podszczecińskiej wsi Stepnica, opublikowana w 2014 r. Na blisko 300 stronach Habilitant przedstawił powojenne dzieje osady niezwykle wszechstronnie wskazując poszczególne dziedziny życia społeczności lokalnej.

Dr Techman nie stroni od udziału w dyskusji naukowej. Jego recenzje można przeczytać w znaczących czasopismach specjalizujących się w problematyce morskiej (Zapiski Historyczne, Nautologia, Przegląd Zachodniopomorski, Czasy Nowożytnie). Są zawsze tekstami obszernymi (z reguły kilka, do kilkunastu stron) mającymi charakter artykułów recenzyjnych, odbiegając swoją formą od tak popularnych dziś omówień. Bilans ten dopełnia 7 recenzji wydawniczych potwierdzających uznanie dla autora w środowisku naukowym.

W ostatnich latach wyraźnie mniejsze jest zaangażowanie dra Techmana w aktywność konferencyjną. W ciągu całej kariery naukowej uczestniczył z referatami w 22 konferencjach, przy czym większość (13) miała miejsce przed doktoratem. W ciągu ostatnich 10 lat Habilitant wystąpił na 3 konferencjach, wszystkich poświęconych Straży Granicznej lub z referatami dotyczącymi tej problematyki.

2. Ocena osiągnięć naukowo-badawczych dr. Ryszarda Techmana

Lista osiągnięć wskazanych przez Habilitanta, mających stanowić podstawę oceny dorobku naukowego, obejmuje 18 pozycji. Składa się na nią 17 artykułów opublikowanych samodzielnie i 1 wspólnie z prof. Jackiem Tebinką (deklarowany wkład – 50 %). Przedstawione publikacje prezentują spójny cykl tematyczny odnoszący się do powojennych dziejów Pomorza Zachodniego. Koncentrują się na trzech szczegółowych obszarach badawczych.

Autor, choć z malejącą intensywnością, kontynuuje studia nad obecnością Armii Radzieckiej w gospodarce Pomorza Zachodniego w pierwszym pięcioleciu po II wojnie światowej. Swą uwagę poświęca głównie tej obecności w gospodarce morskiej oraz przemyśle regionu.

Z biegiem czasu dominujące miejsce w zainteresowaniach dra Techmana zajmują aspekty międzynarodowe powojennych dziejów Pomorza. Do obiegu historycznego wprowadził on wiele nowych ustaleń dotyczących funkcjonowania szczecińskich placówek służby dyplomatycznej Wielkiej Brytanii, Francji, Związku Radzieckiego, Czechosłowacji i państw skandynawskich. W niewielkim zakresie rozszerzył swoje pole badawcze poza Szczecin opisując czechosłowacką sieć konsularną w skali ogólnopolskiej oraz (wraz z Jackiem Tebinką) miejsce Szczecina w polityce brytyjskiej w pierwszym powojennym ćwierćwieczu.

Tematem kontynuowanym od lat przez Habilitanta jest problematyka morska, a w jej ramach badania nad funkcjonowaniem polskiej administracji morskiej w różnych aspektach jej działania. Odbiorca dorobku Ryszarda Techmana może mieć przeświadczenie, że tematyka ta została już przez niego całkowicie spenetrowana, choć skrupulatność i dociekliwość autora każe wierzyć, że znajdzie on jeszcze w niej interesujące wyzwania.

a) Obecność Armii Radzieckiej w gospodarce morskiej oraz przemyśle Pomorza Zachodniego

Temat systematycznie jest penetrowany przez autora od z górną 20 lat i właśnie dzięki niemu stanowi dziś stosunkowo dobrze rozpoznany obszar badawczy. Do oceny przedstawione zostały trzy teksty opublikowane tuż po doktoracie, w latach 2000-2002

w jednej publikacji pokonferencyjnej i dwóch czasopismach regionalnych.

Pisarstwo naukowe dra Techmana od lat prezentuje bardzo zbliżone cechy. Tak też jest i w tym przypadku, stąd jego całościowa ocena znajdzie się w dalszych partiach niniejszej recenzji. W odniesieniu do tekstów poświęconych obecności Armii Radzieckiej w gospodarce morskiej oraz przemyśle Pomorza Zachodniego można stwierdzić, że ich tematyka określona została prawidłowo, autor każdorazowo podejmuje problemy dotychczas nieobecne w literaturze przedmiotu, stanowiące odrębne aspekty tego tematu. W dwóch pierwszych tekstach znajdujemy rozszerzone ujęcia problemów podejmowanych już w doktoracie, trzeci stanowi bardzo cenne zebranie szczegółowych informacji na temat enklawy polickiej, zagadnienia wzmiankowanego równie często, co ogólnikowo, głównie w lokalnej historiografii.

Niezwykle wszechstronna jest baza źródłowa ocenianych tekstów. Autor każdorazowo korzysta z co najmniej kilku (5-8) archiwów polskich i rosyjskich i około 20 dobrze wybranych zespołów archiwalnych. Skrupulatnie wykorzystuje przy tym istniejącą literaturę przedmiotu. Obfitość wprowadzonej do obiegu czytelniczego faktografii stwarza wrażenie, że po Techmanie nic nowego nie da się już powiedzieć. Oceniane publikacje są z pewnością opracowaniami ważnymi i wartościowymi, stanowiącymi oryginalny wkład Ryszarda Techmana do nauki.

Gwoli recenzenckiego obowiązku mogę jedynie zwrócić uwagę, że niezbyt fortunate jest częste powoływanie się Habilitanta na własne teksty jako źródło informacji. W przypadku artykułu poświęconego radzieckim gospodarstwom rybackim w pierwszych 40 przypisach autor czyni to aż 16 razy (choć w wielu przypadkach równolegle wspiera się archiwaliami i innymi publikacjami). W żadnym przypadku proceder ten nie ma charakteru autoplagiatu i może być uzasadniony chęcią wskazania na istniejący już własny dorobek w obszarze niezbadanym przez innych historyków, jednak nie wydaje się on zasadny w aż tak szerokim zakresie.

b) Międzynarodowe aspekty powojennych dziejów Pomorza Zachodniego

Badania nad radziecką obecnością wojskową u ujścia Odry siłą rzeczy prowadziły Habilitanta do pytań o jej międzynarodowe umocowanie oraz – szerzej – miejsce Szczecina i Pomorza Zachodniego w polityce międzynarodowej. W swoich

opracowaniach Ryszard Techman dość konsekwentnie zilustrował stanowisko wybranych państw wobec nadodrzańskiego miasta oraz regionu poprzez analizę działalności ich szczecińskich placówek dyplomatycznych. Z dziewięciu artykułów przedstawionych do oceny tylko jeden (wspólnie z prof. Tebinką) odnosi się szerzej do miejsca Szczecina w całokształcie polityki jednego z mocarstw – Wielkiej Brytanii – w pierwszym powojennym ćwierćwieczu. Tekst oparty przede wszystkim na źródłach brytyjskich w nietypowy dla autora sposób prezentuje szeroką perspektywę polityki Zjednoczonego Królestwa wobec Polski przez pryzmat jego stosunku do granicy na Odrze i Nysie, a przez to i Szczecina. Wprowadza do obiegu historycznego wiele interesujących ustaleń, choć koncentracja wyłącznie na analizie dokumentów przy pominięciu sporej części istniejącej literatury przedmiotu spowodowała, że – inaczej niż w przypadku większości prac Habilitanta – nie wyczerpał on tematu.

Opinii tej natomiast nie można odnieść do kolejnych ośmiu publikacji, które poświęcone zostały konsulatom Czechosłowacji (2 teksty), Związku Radzieckiego (1) i państw skandynawskich (1) oraz kierownikom szczecińskich placówek dyplomatycznych Francji (2), Czechosłowacji (1) i Finlandii (1).

Teksty – podobnie jak w przypadku pierwszej ocenianej grupy – publikowane były w pracach zbiorowych oraz w czasopismach specjalistycznych. Z uwagi na szersze grono badaczy uczestniczących w wydawnictwach toruńskim i warszawskim głośniejszym echem mogły odbić się rozprawy poświęcone Szczecinowi w polityce brytyjskiej oraz Konsulatowi Generalnemu Republiki Czechosłowackiej w Szczecinie. Sylwetki konsulów czechosłowackich oraz francuskiego omówione zostały w księgach pamiątkowych poświęconych szczecińskim wybitnym historykom, ale – jak to zwykle bywa z publikacjami wielotematycznymi – ich rezonans, niestety, nie był wielki. Inaczej rzecz się ma z artykułami umieszczonymi w czasopismach. Polski Przegląd Dyplomatyczny, Studia Maritima, Przegląd Zachodniopomorski i Komunikaty Instytutu Bałtyckiego z pewnością są mediami częściej trafiającymi do fachowego czytelnika. Przy okazji można zauważyć, że każdorazowo są to artykuły bardzo obszerne, obejmujące średnio około 30 stron, czasami znacznie tę liczbę przekraczając.

Opisywane sylwetki zagranicznych konsulów ukazane są dość konsekwentnie w kontekście stosunków Polski z krajami macierzystymi dyplomatów z uwagą poświęconą zarówno ich działalności publicznej, jak i cechom osobowości, zainteresowaniom i relacjom rodzinnym. Habilitant szeroko uwzględnił lokalne okoliczności funkcjonowania swoich bohaterów prezentując ich aktywność w miejscowym środowisku politycznym, gospodarczym, czasami również wśród elit kulturalnych. Wiele dowiadujemy się o zaangażowaniu poszczególnych państw w budowę stosunków bilateralnych z Polską, popierania handlu i żeglugi, metod pozyskiwania informacji i sposobów obserwacji wydarzeń politycznych, gospodarczych i społecznych, nierzadko z uwzględnieniem osobistego stosunku poszczególnych osób do Polski i miejscowej sytuacji.

Bardzo interesujące są ustalenia wskazujące na zróżnicowanie zainteresowania poszczególnych państw sprawami szczecińskimi. Przedstawiciele mocarstw zachodnioeuropejskich zwracali uwagę głównie na miejsce Szczecina w całym spektrum stosunków bilateralnych i polityki międzynarodowej. Inaczej było w przypadku krajów skandynawskich i częściowo Czechosłowacji – tu dominowała problematyka gospodarcza, szczególnie miejsce nadodrzańskiego portu w handlu morskim tych państw. Z tego względu Habilitant dużo miejsca poświęcił funkcjonowaniu obcych przedstawicielstw żeglugowych, eksportowi do nich surowców (głównie węgla i rudy żelaza) i miejscu Szczecina w sieci europejskich powiązań wodnych. W pracy konsulatów radzieckiego i częściowo czechosłowackiego uwzględnione zostały relacje polityczne i ideologiczne. Otrzymaliśmy przy tym ilustrację sposobów narzucania Polsce radzieckiej dominacji realizowanej w wydaniu lokalnym na szczeblu dyplomatycznym.

Wszystkie teksty zbudowane są w oparciu o kwerendę w archiwach polskich i zagranicznych oraz literaturę przedmiotu. Jest jednak zauważalne dość wyraźne zróżnicowanie w tym zakresie. Szczegółowo spenetrowana została spuścizna archiwum polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz właściwego dla aktywności bohaterów narracji Archiwum Państwowego w Szczecinie. Tam, gdzie było to możliwe, rozważania autora uzupełnione zostały o dane z archiwum Instytutu Pamięci Narodowej. Na uznanie zasługują również próby kwerendy w archiwach

państw macierzystych opisywanych dyplomatów. Z sukcesem zakończone one zostały jednak jedynie w przypadku Republiki Czeskiej. Tu otrzymaliśmy bogatą panoramę stosunków polsko-czechosłowackich oraz warunków pracy konsulów naszego południowego sąsiada w Szczecinie. Gorzej ma się rzecz z przedstawicielami pozostałych podmiotów. Baza do opisu aktywności konsulów radzieckich ograniczona została do ram wyznaczonych przez stronę rosyjską. Wydaje się, że w zakresie możliwym do wykorzystania autor wypełnił swoje zadanie w stopniu maksymalnym. Ubożej wygląda podstawa tekstów poświęconych relacjom dyplomatycznym z Francją i państwami skandynawskimi. W tych przypadkach kwerendy w archiwach zagranicznych zastąpiła korespondencja i spożytkowanie materiałów dostarczonych przez odpowiednie ministerstwa spraw zagranicznych. Wypada w tym miejscu wyrazić pewien niedosyt, choć postulat przeprowadzenie szczegółowej kwerendy w archiwach sztokholmskich, kopenhaskich i paryskich wydaje się być zbyt wygórowanym, biorąc pod uwagę potrzeby pojedynczych artykułów i niewątpliwe trudności językowe. W pewnym stopniu ułomności te rekompensuje wykorzystanie literatury przedmiotu, choć i tu z recenzenckiego obowiązku można wykazać pewne braki. Wynikają one raczej z przyjętej przez autora nadrzędności faktografii nad szerszym ujęciem kontekstowym. W tej sytuacji rzeczywiście należy zgodzić się, iż istniejąca literatura jest więcej niż skromna (tę autor wykorzystał w stopniu maksymalnym). Można było jednak sięgnąć do opracowań o charakterze ogólniejszym, prezentujących politykę zagraniczną i gospodarczą Polski i krajów zainteresowanych. Tu przestrzeń badawcza jest z pewnością większa, mimo iż należy się zgodzić z Habilitantem, że treści poświęcone stricte Szczecinowi są tam obecne w znikomym wymiarze. Istniejące luki zawsze starał się on wypełnić wykorzystując źródła drukowane i prasę lokalną.

c) Problematyka morska, funkcjonowanie polskiej administracji morskiej

Wątpliwości wyrażone w ostatnich zdaniach z pewnością ustępują przy lekturze trzeciej grupy ocenianych publikacji – prac nad problematyką morską, a w szczególności funkcjonowaniem polskiej administracji morskiej. Tu autor wydaje się być monopolistą na polskim rynku naukowym, jego prace wyznaczają kierunki badań.

a szczegółowość ustaleń i skrupulatność opisu stwarzają wrażenie, że prace Techmana całkowicie wyczerpują podejmowane tematy.

Do oceny przedstawiono sześć tekstów, z których cztery umieszczone zostały na łamach „Nautologii”, po jednym w „Studiach Maritima” i pracy zbiorowej poświęconej administracji morskiej. Można śmiało powiedzieć, że lokalizacja opracowań jest prawidłowa, powinny one bez problemu trafić do zainteresowanego, dodajmy – dość specjalistycznego – czytelnika. Podobnie jak w poprzednich przypadkach wszystkie teksty stanowią materiał dość obszerny, a szczególną uwagę zwraca ponad osiemdziesięciostronicowy przekrojowy tekst poświęcony polskiej administracji morskiej po 1918 roku.

Wszystkie przedstawione teksty mają charakter unikalny i nowatorski. Siłą rzeczy więc ich bazą są niemal wyłącznie źródła, w zdecydowanej większości archiwalne. Literatury przedmiotu przed jego pracami po prostu nie było. W ocenie bazy dokumentacyjnej wszystkich wypowiedzi Habilitanta z uznaniem należy odnotować bardzo solidną podstawę źródłową. W pracach poświęconych administracji morskiej widoczne jest to w sposób szczególny. Prowadzone przez wiele lat poszukiwania we wszystkich archiwach dysponujących materiałem związanym z podejmowaną problematyką przyniosły efekt w postaci niezwykle szerokiej, bardzo dokładnej i drobiazgowej podstawy źródłowej. Dzięki pracom Techmana mamy obraz zbudowany na podstawie zasobów archiwów organów administracji i służb morskich zdeponowanych we wszystkich archiwach miast portowych, archiwach centralnych oraz Wojsk Ochrony Pogranicza. Dysponując tak wszechstronnym materiałem badawczym autor mógł poruszać się po obszarach całkowicie dziewiczych poznawczo przybliżając je w sposób kompletny i wyczerpujący. Już we wspomnianym ogromnych rozmiarów artykule przekrojowym poświęconym terenowej administracji morskiej w latach 1918-2008 stworzył on podstawy dla wiedzy na ten temat, w kolejnych tekstach tylko ją pogłębiając. Dzięki niemu znamy proces budowy polskiej administracji morskiej i jej wyspecjalizowanych służb hydrograficznych i rybackich oraz ewolucję ich struktur zarówno centralnych, jak i terenowych. Na uznanie zasługuje fakt, że autor – mimo wielokrotnego podejmowania tej samej problematyki – był w stanie do minimum ograniczyć powtórzenia, zbliżone tematy prezentując ją zawsze w nowym ujęciu, w oparciu o nowe materiały archiwalne.

3. Wnioski ogólne na temat dorobku piśmienniczego dra Ryszarda Techmana.

Oceniany dorobek – zarówno przedstawiony do szczegółowej oceny – jak i towarzyszące mu bogactwo bibliografii – pozwalają na dokonanie ogólnej oceny wkładu Habilitanta w rozwój nauki polskiej. Na plan pierwszy wysuwają się znaczne rozmiary jego twórczości naukowej. Ponad 200 tekstów pióra Ryszarda Techmana, z czego ponad 100 powstałych po doktoracie, musi wzbudzać uznanie. Jednak z pewnością nie tylko wielość, ale i jakość zasługuje na bardzo wysoka ocenę. Dzięki Techmanowi czytelnik uzyskał całkowicie nową wiedzę o polskiej administracji morskiej po II wojnie światowej oraz o środowisku ludzi morza. W tym obszarach stał się monopolistą i dotychczas żaden z badaczy nie był w stanie poprawić tego dorobku. Niemalże i oryginalny jest wkład Habilitanta w nasze poznanie radzieckiej eksploatacji gospodarki morskiej na Pomorzu Zachodnim oraz funkcjonowanie służb dyplomatycznych obcych państw w Szczecinie.

Za niezwykle rzetelny należy uznać warsztat badawczy Ryszarda Techmana. Jest on typowym przykładem ucznia szkoły Rankego, ze wszystkimi zaletami i wadami tej postawy. Doświadczenie 35 lat pracy w archiwum można dostrzec w reprezentowanej przez niego metodzie badawczej. Szczegółowe upowszechnienie wiedzy faktograficznej opierającej się na drobiazgowej, skrupulatnej kwerendzie archiwalnej pozwala zawsze na pełne uzasadnienie stawianych tez. Autor swobodnie łączy archiwalia ze źródłami drukowanymi, memuarystyką, prasą i literaturą przedmiotu. Nawet bardzo nieprzychylny recenzent miałby wielki kłopot ze wskazaniem archiwów i zespołów archiwalnych, o które należałoby wzbogacić prace Techmana. W efekcie teksty wychodzące spod jego pióra są zawsze obszerne, z niezwykle obfitą i kompletną stroną dokumentacyjną. Czasami sprawiają one nawet wrażenie przeładowanych faktografią ze stratą dla ich warstwy interpretacyjnej. Jednak żywy, dynamiczny styl pisarstwa Habilitanta rekompensuje czytelnikowi te mankamenty czyniąc lekturę przyjemną.

Dominacja ujęcia faktograficznego objawia się zbyt małą uwagą przywiązywaną przez autora do dzielenia się z czytelnikiem własnymi szerszymi przemyśleniami. Artykuły zazwyczaj pozbawione są wstępów, szczegółowych założeń metodologicznych i podsumowań. W związku z tym nie zawsze jasne są cele tekstów,

ich założenia konstrukcyjne, a nawet cezury. W konsekwencji nie wiemy np. dlaczego bardzo interesujące i ważne merytorycznie teksty, poświęcone działalności konsulatu generalnego Czechosłowacji, zostały ograniczone – jeden do lat 1949-1955, drugi zaś 1949-1959, podczas gdy przecież placówka istniała do roku 1992 (co Habilitant wyjaśnia w trzecim artykule poświęconym czechosłowackiej sieci konsularnej w Polsce). Uwaga ta nie przeszkadza w wydaniu bardzo wysokiej oceny poziomowi merytorycznemu piśmiennictwa Ryszarda Techmana.

Należy wyrazić również żal, że dorobek ocenianego badacza nie jest szerzej znany poza polskim środowiskiem historycznym. Wszak podejmowana przez niego problematyka powinna być adresowana również do zagranicznych badaczy tak tematyki morskiej, jak i międzynarodowej. Niestety, ani w publikacjach, ani w wystąpieniach konferencyjnych nie wychodzi on poza granice kraju.

4. Analiza bibliometryczna dorobku Ryszarda Techmana

Analiza bibliometryczna dorobku Habilitanta odzwierciedla charakter jego pracy naukowej i wskazuje przy tym cechy typowe dla dzisiejszych tendencji oceny nauki w Polsce. Łączna suma punktów uzyskanych od początku aktywności naukowej autora wynosi 379. Jest to suma wysoka, jednak wynika przede wszystkim z liczby publikacji, a nie ich jednostkowej wysokiej wyceny. Na 201 publikacji tylko 112 uzyskało punkty, a z nich aż 83 mieściło się w przedziale 1-3 punktów. Jedynie 8 prac uzyskało ocenę powyżej 6 punktów.

Trudno jednak wynik ten uznać za istotną wadę dorobku dra Techmana. Jest to raczej rezultat skrajnie niekorzystnych zasad oceny publikacji w przypadku badaczy zajmujących się historią regionalną i zagadnieniami wysoce specjalistycznymi. Dla tematyki podejmowanej przez Habilitanta oczywistym wydaje się lokowanie tekstów w takich czasopismach jak „Studia Maritima”, „Przegląd Zachodniopomorski”, „Nautologia”, „Zapiski Historyczne” czy „Szczeciński Informator Archiwalny”. Dodatkowo trzeba mieć na uwadze, że dr Techman jako pracownik archiwów, w mniejszym stopniu niż uczeni uniwersyteccy, obligowany był do podporządkowania się regułom narzucanym przez regulacje ministerialne i pościg za kolejnymi parametryzacjami. Z punktu widzenia analizy bibliometrycznej przedstawiony do oceny dorobek należy więc także uznać za pokaźny i wartościowy merytorycznie.

5. Praca dydaktyczna i działalność popularyzująca naukę.

Ryszard Techman wyraźnie zaznaczył swoją obecność w krajobrazie naukowym Szczecina i Pomorza Zachodniego. Poza najważniejszym dorobkiem, publikacyjnym, wniósł on spory, jak na możliwości pracownika archiwów, wkład w popularyzację nauki. Przez wiele lat kształcił studentów archiwistyki Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego w zakresie zarządzania dokumentacją współczesną. Zajęcia zawsze oceniane były bardzo wysoko zarówno przez administrację Instytutu, jak i jego studentów.

Habilitant żywo angażuje się w działalność stowarzyszeń i instytucji naukowych. Przez wiele lat był członkiem Komisji Dziejów Mórz Północnych Europy przy Komitecie Nauk Historycznych PAN, a w latach dziewięćdziesiątych członkiem Rady Programowej Wydawnictw Źródłowych Uniwersytetu Szczecińskiego i Archiwum Państwowego w Szczecinie oraz Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w Warszawie.

Od lat osiemdziesiątych dr Techman jest członkiem Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, Polskiego Towarzystwa Historycznego Instytutu Bałtyckiego oraz Polskiego Towarzystwa Nautologicznego. W tym ostatnim przyznano mu tytuł członka honorowego. Wchodzi też w skład Komitetu Redakcyjnego czasopisma naukowego PTN - "Nautologia".

Badacz nie stroni przed publicznymi wystąpieniami popularyzującymi historię. Jest częstym uczestnikiem historycznych audycji radiowych, angażuje się w wykłady otwarte, publikuje popularne teksty w szczecińskiej prasie i w lokalnych portalach. Dużą wartość mają prowadzone przez Habilitanta od lat kalendarium morskie i kalendarium Szczecina. Uczestniczył on w przygotowaniu „Encyklopedii Szczecina” i „Encyklopedii Gdyni”.

Konkluzja: biorąc pod uwagę rozmiary i wysoki poziom merytoryczny dorobku naukowego doktora Ryszarda Techmana, rzetelny warsztat badawczy, różnorodność podejmowanej problematyki i form pisarskich oraz jego zaangażowanie w popularyzację historii mogę stwierdzić, że Habilitant spełnia wymogi Ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w

zakresie sztuki oraz Rozporządzenia MNiSW z 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego i w związku z tym wnioskuję o dopuszczenie doktora Ryszarda Techmana do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Adam Malewski